

7. Ю. В. Чемерис стаття «Забезпечення довгосрокових конкурентних переваг на засадах вдосконалення управління витратами виробництва» // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип. 1 (68) / Наук. ред. І. К. Бондар. – К., 2007. – 159 с.

Баранцева С.М., Костирева А.А., Федорець А.В.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО СУТНОСТІ РИЗИКУ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Тема визначення сутності ризику актуальна і у наш час, адже з ризиком ми стикаємося кожного дня, коли приймаємо будь-яке рішення. Визначенням поняття ризику займалися такі вчені, як О.Л.Устенко, Л.Н.Тэпман, В.Н.Вяткин, И.В.Вяткин, Ю.Ю.Катеринославський, К.Г.Балабанов, Л.Линдсей, Л.Т.Ащепков, М.Х.Мескон, М.Альберт, Ф.Хедоури, П.І.Верченко, Г.І.Великоіваненко, Н.В.Демчук та ін. Кожен з них у своїх роботах надає своє особисте поняття терміну, але, дослідивши думки деяких економістів, що займалися цим питанням, можна визначити певні сходження у визначенні ризику як економічної категорії.

Метою даної статті є виявлення сутності ризику на основі аналізу існуючих підходів до визначення цієї категорії.

Однозначне трактування сутності категорії «ризик» відсутнє, оскільки це складне явище, що має багатоаспектні, а інколи протилежні реальні основи. В економічній літературі відомі численні спроби сформулювати теоретичні визначення поняття ризику.

Вперше наукове поняття «ризик» наприкінці XVIII ст. сформулював німецький математик Йоганн Ніколаус Тетенс у своїй роботі «Вступ до розрахунку життєвої ренти і право на її отримання» (1786 р.).

Натепер у світі існує кілька наукових шкіл, які вносять значний доробок у теорію ризику.

Представники німецької школи, спираючись на розроблену американськими математиками Дж. фон Нейманом і О. Моргенштерном теорію корисності і використовуючи теорію розпливчастих множин, досягли значних результатів стосовно оцінки ризику з використанням теорії нечітких множин.

Американські економісти-теоретики Вільям Меклінг та Майкл Дженсен - представники сучасного неінституціоналізму вдаються до теорії ризику, розглядаючи розподіл прав контролю між нейтральними, схильними і несхильними до ризику індивідами. Професор Йельського університету (США) Кеннет Френч вивчає проблематику практичної оцінки очікуваної вартості дохідності цінних паперів, вартості капіталу, питання дивідендної політики і структури капіталу.

Значним внеском у становлення сучасної теорії ризику стала книга угорських економістів Т. Бачкаї, Д. Месен і Д. Мико «Господарський ризик і методи його вимірювання» (1979), у якій вперше за багато років було зроблено спробу розглянути питання ризику у соціалістичній економіці.

Вчені української (київської) школи (В. Михалевич, Ю. Єрмолаєв, О. Ястремський, В. Вітлінський та їх учні) роблять суттєвий внесок як у методологічні питання щодо теорії ризику та невизначеності, так і стосовно його інструментарію.

Відомі досягнення вчених московської (М. Моїсеєв, Ю. Гермеєр), Новосибірської, естонської шкіл економічного ризику (ризикології) Дослідження дали змогу вирішити повні проблеми ризикології.

Проте стрімкий розвиток наукових знань, еволюція економічних відносин, розроблення нових інформаційних джерел і методів оцінки економічних явищ зумовлюють надзвичайну важливість подальшої розбудови теорії ризикології як у методологічному, концептуальному аспектах, так і стосовно комплексу механізмів, методичних підходів, інструментарію для адекватного розв'язку практичних проблем.

Таким, чином однозначне трактування сутності категорії «ризик» відсутнє, оскільки це складне явище, що має багатоаспектні, а інколи протилежні реальні основи: філологи визначають ризик як можливість чогось небажаного (наприклад, втрата), економісти — як можливість відхилення фактичного результату від запланованого, статистики уточнюють: ймовірність настання визначеної небажаної події (табл.1).

Таблиця 1 – Підходи до визначення ризику

Визначення ризику	Автор	Джерело
вероятность (угрозу) потери лицом или организацией части своих ресурсов, недополучения доходов или появление дополнительных расходов в результате осуществления определенной производственной и финансовой политики	Киселева И. А.	[3, 8]
это проявление фундаментального свойства природы: индетерминизма, неполной определенности	Вишняков Я.Д.	[4, 19]
это возможность непредвиденного наступления неблагоприятных последствий	Богоявленский С. Б.	[2, 20]
это действие хозяйственного субъекта которое осуществляется в условиях выбора и в ожидании на благоприятный результат, если существует вероятность неблагоприятного результата и ухудшения экономических свойств объекта его предпринимательской деятельности	Кондрашихин А.Б. Пепа Т. В.	[6, 22]
это всепроникающий феномен, то, что присуще все рыночным субъектам.	Устенко О.Л.	[7, 14]

Проаналізувавши дані визначень поняття «ризик», можна стверджувати, що усі вчені пов'язують з небезпекою, можливістю, ймовірністю наступу певної події, а окрема група вчених пов'язують ще і з метою кожного окремого індивіда, для якого виконання події є метою.

Необхідно відмітити, що найбільш повним є визначення Оліфірова А.В і

Бабкіна Д.О. [5], які розглядають ризик як об'єктивно-суб'єктивну категорію, пов'язану з подоланням невизначеності, випадковості і конфліктності в ситуації неминучого вибору, що відображає ступінь досягнення очікуваного результату. У цьому визначенні присутні такі складові частини:

- «об'єктивно-суб'єктивна категорія» - характеризує приналежність до ризику об'єктивних обставин, не залежних від господарської діяльності людини, а також суб'єкта, відповідального за даний ризик або його аналізуючого та оцінюючого;

- «невизначеність», «випадковість» - умови, які примушують людину ризикувати, оскільки невизначеність – це ситуація, коли повністю або частково відсутня інформація про можливі стани системи і зовнішнього середовища; випадковість – проявлення результату перетину незалежних процесів або подій;

- «неминучий вибір» - головна умова виникнення ризику, оскільки ризикувати людина може тільки при необхідності зробити вибір.

Таким чином, на основі досліджених наукових робіт вчених-економістів можемо зробити висновок про те, що під ризиком слід розуміти небезпеку втрати ресурсів чи недоодержання доходів внаслідок виникнення несприятливих ситуацій, пов'язану з невизначеністю, об'єктивністю обставин та випадковістю і виникаючу внаслідок господарської діяльності людини в умовах неминучого вибору.

Література

1. Байдина О.С., Ббайдин Е.В. Финансовые риски: природа и взаимосвязь //Деньги и кредит. Ежемесячный теоретический научно-практический журнал. М., 2010, №7.
2. Богоявленский С. Б. Управление риском в социально-экономических системах: Учебное пособие. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2010. – 144с.
3. Киселева И. А. Моделирование рискованных ситуаций: Учебно-практическое пособие/ Евразийский открытый институт. – М.: МЭСИ, 2007. – 102с.
4. Общая теория риска: учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений/ Я. Д. Вишняков, Н.Н. Радаев. – 2-е издание, испр. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 368с.
5. Олифинов А.В. Управление собственным риском предприятия / А. В. Олифинов, Д.А. Бабкин; Мин- во образ. и науки Украины, Донец. нац. ун-т экономики и торговли им. М. Туган –Барановского. – Донецк.: [ДонНУЭТ], 2008. – 162 с.
6. Теория и практика предпринимательского риска: Учеб. пособие – К: Центр учебной литературы, 2009 –224 с.
7. Устенко О. Л. Теория экономического риска: Монография. – К.: МАУП, 2007. – 164 с.